

TEMEL COĞRAFI BİLGİ VE BECERİLER TOPLUMDA NE ÖLÇÜDE KULLANILYOR? YÖN, KONUM VE HARİTA BECERİLERİNDE MEVCUT DURUM ANALİZİ

Fikret TUNA*

Ali DEMİRCİ**

Nilgün GÜLTEKİN***

Özet

Bu çalışma, Türkiye’de toplumdaki yön ve konum bulma gibi temel harita becerilerinin ne düzeyde yerleşmiş olduğunu cinsiyet, yaş grubu, eğitim seviyesi ve meslek durumu farklılıkları ile birlikte belirlemek amacı ile gerçekleştirilmiştir. Toplumun coğrafya bilimi ve coğrafya eğitimine bakış açılarının ortaya çıkarılması da çalışmanın diğer bir amacını oluşturmaktadır. Çalışmada, İstanbul’un Bahçelievler, Bakırköy ve Fatih ilçelerinde ikamet eden toplam 300 kişiye anket yöntemi ile yön, konum, harita kullanımı ve coğrafyaya bakış açıları ile ilgili çeşitli sorular yöneltilmiştir. Alınan cevapların SPSS paket programı ile analiz edilmesi sonucunda, katılımcıların yön bulma, harita üzerinde kendi konumunu bulabilme, tarif edebilme ve çeşitli ülke, il ve ilçeleri gösterebilme becerilerinin düşük olduğu görülmüştür. Bu durum uzun yıllar çeşitli öğretim programlarında yer verilen harita becerilerinin pratik hayata yeteri kadar yansıtılmadığını ortaya çıkarmıştır. Ayrıca, Coğrafya bilimi toplum tarafından önemli ölçüde tanınmaktadır. Ancak toplumun büyük çoğunluğu Türkiye’de coğrafya bilimine yeterli ölçüde değer verilmediğini ve coğrafya eğitiminin yetersiz olduğunu düşünmektedir.

Anahtar Sözcükler: Coğrafi bilgi, konum bulma, yön bulma, harita becerileri, ortaöğretim, coğrafya öğretimi

Giriş

Harita kullanma ve yön bulma insanoğlunun günlük hayatta en fazla ihtiyaç duyduğu becerilerdendir (Robinson vd., 1995). İnsanoğlu dünyaya ilk geldiği günden itibaren içinde yaşadığı ortamı gözlemlemeye ve tanımaya başlar. Tanıma ölçüsünde de içinde yaşadığı çevrede gördüklerinden meydana gelen zihinsel haritasını geliştirmeye başlar. Başlangıçta oda, ev ve binadan oluşan zihinsel harita daha sonradan görme, öğrenme ve tanıma yolu ile sokak, mahalle, ilçe hatta il, ülke ve dünya ölçeğinde genişleme gösterir.

İster zihin ister kâğıt ortamında olsun haritaların kullanılması insanoğluna büyük avantajlar kazandırır. Haritalar, öncelikle yeryüzünde bulunan farklı yerlerin

* Yrd. Doç. Dr.; Fatih Üniversitesi, Coğrafya Bölümü, İstanbul

** Doç. Dr.; Fatih Üniversitesi, Coğrafya Bölümü, İstanbul

*** Doç. Dr.; Fatih Üniversitesi, Coğrafya Bölümü, İstanbul

nerede olduğunu göstermesi açısından önem kazanır. İnsanoğlunun yeryüzünde meydana gelen doğal ve beşeri olaylarla ilişki düzeyini anlamlandırabilmesi, olayların diğer olaylarla irtibatını ve sonuçlarını ortaya çıkarabilmesi için bu olayların yeryüzündeki konumunu bilmesi dolayısıyla haritaları kullanması gerekmektedir. Bundan dolayıdır ki haber bültenlerinde, kitaplarda, gazete ve dergilerde çeşitli olay ve haberlerin anlatılmasında haritalara sık sık yer verilmektedir.

Haritalar şehir ve ülke gibi özelliklerin Dünya'daki konumunu öğrenmede olduğu gibi çok farklı özelliklerin yeryüzündeki dağılışını göstermek için de kullanılır. Yeterli detayda bilgilerle donatılmış haritaların kullanımı sayesinde; bir yerden diğer bir yere en kısa ve en güvenilir olarak nasıl seyahat edilebileceği, doğal afetlere karşı güvenli bir yerde nasıl ev sahibi olunabileceği, en kârlı bir ticaret için işyerinin veya tatilde güvenli konaklama yapmak için çadırın nerede kurulabileceği gibi farklı zaman ve mekânlarda ihtiyaç duyulabilecek önemli bilgiler elde edilebilir.

Yön bulma, günlük hayatta ihtiyaç duyulan en önemli harita becerileri arasında yer alır. Kişilerin bir yerden diğer bir yere kaybolmadan gidebilmeleri, araçlar ile seyahat ederken en kısa ve trafiğin daha az olduğu yolları tercih edebilmeleri, hatta iyi bir adres ve yol tarif edici olabilmeleri için yön bulma ve harita kullanma becerilerine sahip olmaları gerekmektedir. Bu sınırlı örneklerden de anlaşıldığı üzere bireylerin harita kullanma ve yön bulma becerilerine sahip olmalarının başta sosyal ve ekonomik olmak üzere birçok yönden faydaları bulunmaktadır.

Toplumunu oluşturan tüm bireylerin yeterli düzeyde harita kullanma ve yön becerisine sahip olabilmelerine Dünya'nın birçok ülkesinde büyük önem verilmektedir. Bu nedenle harita kullanma ve yön bulma pek çok ülkede ilk ve ortaöğretimde öğrencilere kazandırılması hedeflenen öncelikli beceriler arasında yer almaktadır. İngiltere, ABD ve Türkiye'de örnekleri görülebileceği üzere öğrencilerin temel harita becerilerine sahip olarak ortaöğretim mezunu olabilmelerini sağlamak için ilk ve ortaöğretim programlarında başta coğrafya olmak üzere çeşitli derslerde standartlar geliştirilmiştir (DFEE, 1999; GESP, 1994; MEB, 2005a). ABD'de harita becerilerine ilk ve ortaöğretimde çok büyük önem verilir. İlköğretim birinci sınıfta Sosyal Bilgiler dersi ile öğrenciler harita, konum ve yön konularını öğrenmeye başlar. Her yıl farklı adlarla tekrarlanan Sosyal Bilgiler derslerinde harita becerilerine daima vurgu yapılır. Harita becerileri bu ülkede o kadar önemsenmektedir ki, Tarih dersleri için kullanılan ders kitaplarının pek çoğu harita ve yön bulma becerileri ile ilgili bölümlerle başlar (Demirci, 2005). İlk ve ortaöğretimde harita becerilerinin kazandırılması üzerinde verilen bu önemin etkisini Amerikan toplumunda görmek mümkündür. Bu ülkede sokaktaki bir insana adres sorulduğunda cevaplar genellikle sağa veya sola dön şeklinde değil kuzeye veya batıya dön gibi yön kavramları kullanılarak yapılmakta, sokak adlarında yönler sıklıkla kullanılmaktadır.

Türkiye'de harita becerilerini, ilköğretimin ilk yılından başlayarak, ortaöğretim sonuna kadar çeşitli öğretim programlarında kazandırmak hedeflenmektedir. Harita becerileri ilk olarak ilköğretim 1, 2 ve 3. sınıflar hayat bilgisi dersi öğretim programı içerisinde verilmektedir. Öğrencinin; 1. sınıfta sınıfının yerini ve sırasını bulmak için temel kavramları öğrenmesi (A.1.9 nolu kazanım), 2. sınıfta şekil çizerek göstermesinin yanında doğu ve batı kavramlarını kavraması ve evinin yerini tarif edebilmesi hedeflenmektedir (B.2.3 ve B.2.4 nolu kazanımlar). 3. sınıftaki hedefler ise

öğrencinin; okulunun, sınıfının ve evinin yerini kroki çizerek göstermesi, ana yönlerin tümünü kullanarak tarif yapabilmesi, yön bulma yöntemlerini öğrenmesi, pusula hakkında bilgi sahibi olması ve küre üzerinde kara ve denizleri ayırt edebilmesidir (A.3.1, B.3.5, B.3.6 ve B.3.40 nolu kazanımlar) (MEB, 2009). İlköğretim 4 ve 7. sınıflar arasında ise harita becerileri Sosyal Bilgiler dersi içerisinde verilmektedir. İlköğretim dördüncü sınıfta öğrencilere yön, kroki ve çeşitli ülkelerin konumlarını bulma becerileri verilirken, 5. sınıfta kabartma harita üzerinde yüzey şekilleri tanıtılmaktadır. İlköğretim altıncı sınıfta öğrencilerin haritaların ne işe yaradığını öğrenmeleri ve çeşitli ölçeklerdeki haritaları incelemeleri istenmektedir. Yedinci sınıfta ise öğrencilerin tematik haritaları okuyabilmeleri hedeflenmektedir (MEB, 2005b). Haritaların Coğrafya öğretiminde en sık kullanılan araçlar olması nedeniyle, harita becerileri Coğrafya eğitiminde üzerinde en çok durulan becerileri oluşturmaktadır (Tuna ve İncekara, 2010). Bu nedenle, Ortaöğretim coğrafya dersi öğretim programında, harita becerilerine bağlı olarak öğrencilerin 9. sınıftan başlayarak tüm sınıf düzeylerinde; harita üzerinde konum belirleme, harita üzerine bilgi aktarma, amacına uygun harita seçme, haritalardan yararlanarak hesaplamalar yapma, mekânsal dağılışı algılama, haritayı doğru şekilde yorumlama ve taslak haritalar oluşturma becerilerine sahip olmaları hedeflenmektedir (MEB, 2005a).

Harita becerilerinin toplumda ne düzeyde kullanıldığının ölçülmesi yönünde farklı ülkelerde ulusal ve uluslararası çalışmalar yapılmaktadır. Yapılan çalışmalarda ağırlıklı olarak belli başlı ülke ve ülkelerdeki şehirlerin konumlarının haritalar üzerinde gösterilmesi ve belirli harita kullanım becerileri ölçülmektedir. Bu konuda yapılan en önemli uluslararası çalışmalardan biri 2002 yılında ABD’de Ulusal Coğrafya Kurumu tarafından gerçekleştirilen Küresel Coğrafi Okur-Yazarlık Anketi’dir (Sprague ve Boyon, 2011). Bu çalışma kapsamında Kanada, Fransa, Almanya, Büyük Britanya, İtalya, Japonya, Meksika, İsveç ve ABD’den oluşan 9 ülkede yaşları 18 ile 24 arasında değişen toplamda 3,250 kişi üzerinde anket uygulanmıştır. Ankete katılanlara güncel hayatta sıkça kullanılan temel coğrafi becerilerin önemi, güncel olaylar ve ülkelerin konumlarını dilsiz harita üzerinde gösterme şeklinde sorular sorulmuştur. Çalışma sonunda katılımcıların %88’i harita okumanın kesinlikle gerekli veya önemli olduğunu belirtmişlerdir. Aynı çalışmada Amerikalı gençlerin Avrupa kıtası haritası üzerinde sorulan 12 ülkenin sadece üçünü, Orta ve Doğu Asya ile ilgili sorulan 11 ülkenin sadece üçünü, dünya haritası üzerinde sorulan 16 ülkenin de sadece yedisini doğru gösterdikleri görülmüştür. Aynı çalışmada Amerikalıların sorulan 56 temel coğrafi bilgi sorusundan ortalama olarak 23’ünü doğru bildikleri görülmüştür. On altı ülkenin sorulduğu dünya haritasında en fazla doğru ülkeyi bulan gençlerin İsveç (12,7), Almanya (12,3) ve İtalya (12) oldukları görülmüştür.

Türkiye’de ilk ve ortaöğretimde harita becerilerinin öğrencilere kazandırılmasının önemi, bu becerilerin öğrencilere kazandırılmasındaki yetersizlikler ve bu sorunların ortadan kaldırılması için çeşitli öneriler, farklı zamanlarda yapılan çalışmalarla ortaya konulmuştur (Akınoğlu, 2005; Buğdaycı ve Bildirici, 2009; Demiralp, 2008; Demiralp, 2009; Demirci, 2006; Demirci vd., 2010; İncekara ve Kantürk, 2010; İncekara vd., 2008; Kızılçaoğlu, 2007; Tuna, 2008). Ancak, henüz Türkiye’de yukarıda farklı ülkelere ait bazı sonuçları sunulan ve temel bazı harita becerilerinin toplumsal kullanımını ölçmeye yönelik kapsamlı bir çalışma yapılmamıştır. Bu nedenle, Türkiye’de toplumdaki yön ve konum bulma gibi temel harita becerilerinin ne

düzeyde yerleşmiş olduğunu belirlemek amacı ile bu çalışma yapılmıştır. Araştırmada ayrıca toplumun yön ve konum bulma gibi harita becerilerinin cinsiyet, yaş grubu, eğitim seviyesi ve meslek durumuna göre farklılık gösterip göstermediği gibi demografik konular da incelenmiştir. Türkiye'deki Coğrafya bilimi ve coğrafya eğitimine bakış açılarının ortaya çıkarılması da çalışmanın diğer bir amacını oluşturmaktadır.

Yöntem

Araştırmada anket yöntemi kullanılmıştır. Araştırmacılar tarafından geliştirilen anket, İstanbul'un Bahçelievler, Bakırköy ve Fatih ilçelerinde 16 yaşından büyük, bulunduğu ilçede en az beş yıldır ikamet etmekte olan ve rastgele seçilen 300 kişi üzerinde uygulanmıştır. Bahçelievler'de 89, Bakırköy'de 97 ve Fatih ilçesinde 114 kişinin katıldığı anketin sonuçları SPSS paket programı ile analiz edilmiştir.

Araştırmacılar tarafından geliştirilen ankette dört bölümde toplam 18 soru sorulmuştur. Anketin birinci bölümünde kişisel sorular başlığı altında katılımcılara cinsiyet, yaş, eğitim seviyeleri ve meslekleri sorulmuştur. Anketin ikinci bölümünde yön ve konumla ilgili beş soruya daha yer verilmiştir. Bu bölümün ilk sorusunda katılımcılardan batı yönünü göstermeleri istenmiştir. İkinci soruda katılımcılara bir pusula gösterilmiş ve bu cihazın adı nedir sorusu yöneltilmiştir. Üçüncü soruda ise katılımcılardan bu defa pusulayı kullanarak batı yönünü göstermeleri istenmiştir. İkinci bölümün dördüncü sorusunda katılımcılara içinde yaşadıkları cadde, sokak ve mahallelerden oluşan ilçeyi detaylı olarak gösteren bir harita sunulmuş ve katılımcılardan bu harita üzerinde anket yapılırken üzerinde buldukları konumu göstermeleri istenmiştir. İkinci bölümün son sorusunda ise katılımcılardan bir önceki soruda kullanılan harita üzerinde ilçe belediyesine nasıl gidileceğini tarif etmeleri istenmiştir.

Anketin üçüncü bölümünde katılımcılara, harita kullanımı başlığı altında toplam dört soru sorulmuştur. İlk soru için ankette bir A-4 boyutu kâğıt üzerine gelecek şekilde dilsiz dünya siyasi haritası sunulmuş ve bu harita üzerinde katılımcılardan Türkiye, Amerika, Rusya, Şili ve Almanya ülkelerini göstermeleri istenmiştir. Katılımcıların cevapları isimleri sorulan ülkelerin üzerlerine not edilmiştir. Üçüncü bölümün ikinci sorusunda katılımcılara Avrupa ve Orta Doğu'yu içeren bir dilsiz harita sunulmuş ve kendilerinden bu harita üzerinde Suriye, Ermenistan, Azerbaycan ve Yunanistan gibi Türkiye'nin komşularını göstermeleri istenmiştir. Aynı bölümün üçüncü sorusunda katılımcılara üzerinde il sınırları yer alan dilsiz Türkiye siyasi haritası sunulmuştur. Bu harita üzerinde katılımcılardan Ankara, İstanbul, İzmir, Konya ve Diyarbakır illerini göstermeleri istenmiştir. Aynı soruda katılımcılara nerele oldukları sorulmuş ve bu ili de aynı harita üzerinde göstermeleri de istenmiştir. Aynı bölümün son sorusunda katılımcılara İstanbul ili ilçe haritası dilsiz olarak sunulmuş ve bu harita üzerinde oturdukları ilçe, Terkos Gölü, Haliç, Fatih, Beykoz, Beylikdüzü ve Kadıköy gibi ilçe ve fiziki coğrafya özelliklerini göstermeleri istenmiştir.

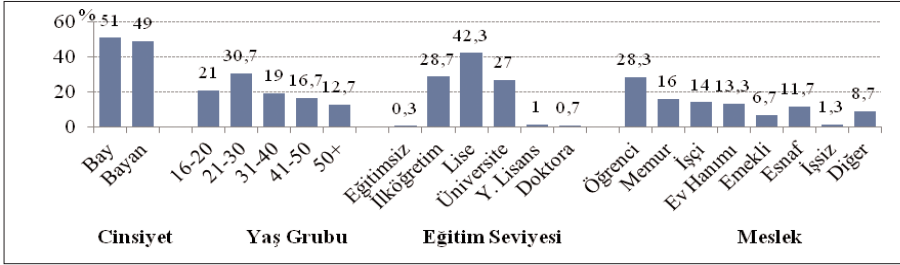
Anketin son bölümünde toplumun coğrafya bilimi ve eğitimine bakış açılarını belirleyebilmek amacı ile beş soru sorulmuştur. Sorulardan ilkinde katılımcılara coğrafya denilince akıllarına ilk gelen kelimenin ne olduğunu sorulmuştur. İkinci soruda ise toplumun coğrafyacıların toplumda ne yaptığı konusunda ne düzeyde

bilgi sahibi olduğunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla katılımcılara öğretmenlik ve akademisyenlik dışında bir coğrafyacının hangi alanlarda çalışabileceği sorulmuştur. Anketin son bölümünün üçüncü ve dördüncü sorularında katılımcılara, Türkiye’de coğrafya bilimi ile ilk ve ortaöğretimde coğrafya eğitimine yeterli ölçüde değer verilip verilmediği sorulmuştur. Son soruda ise coğrafya eğitiminin insan hayatı için gerekli olup olmadığı sorulmuştur.

Bulgular

Kişisel sorular

Ankete katılan toplam 300 kişinin %51’i bay (n=153), %49’u bayandır (n=147). Katılımcıların %21’i 16-20, %31’i 21-30, %19’u 31-40, %17’si 41-50 ve %13’ü 50 ve üzeri yaş aralıklarında yer almaktadır. Katılımcıların %29’u ilköğretim, %42’si lise, %27’si üniversite, %1’i yüksek lisans ve %1’i ise doktora derecesinde eğitim seviyesine sahiptir. Ankete katılanlar arasında herhangi bir eğitim derecesine sahip olmayanların oranı ise %0,3’tür. Bunların okuma yazma bilip bilmedikleri ise bilinmemektedir. Meslek durumlarına göre yapılan analiz sonucunda ise ankete katılanların %28’inin öğrenci, %16’sının memur, %14’ünün işçi, %13’ünün ev hanımı, %7’sinin emekli, %12’sinin esnaf ve %1’inin işsiz oldukları ortaya çıkmıştır. Ayrıca, katılımcıların %9’u mesleğini, ifade edilen alanlar dışında diğer olarak belirtmiştir (Şekil 1).

Şekil 1. Katılımcıların cinsiyet, yaş grubu, eğitim seviyesi ve mesleklere göre dağılımı

Yön ve Konumla İlgili Sorular

Yön ve konum bulma becerileri ile ilgili olarak katılımcılara ilk olarak yöneltilen “batı yönünü gösterebilir misiniz?” sorusuna katılımcıların %50’si (n=150) doğru cevap vermiştir. Burada Batı yönünün sorulmasının özel bir nedeni yoktur. Batı yönünü gösteremeyen %50’lik katılımcı grubunun %16’sı batı yerine kuzeyi, %13’ü doğuyu, %9’u ise güneyi gösterirken %12’lik bir grup ise ilgili soruya bilmiyorum yanıtını vermiştir. Çalışmada katılımcıların %97 gibi çok büyük bir oranda kendilerine verilen pusula cihazının adını bildikleri ortaya çıkmıştır. Ancak bir sonraki soruya verdikleri cevaplardan katılımcılardan pusulayı tanıdıkları, fakat pusulanın kullanımını yeterli düzeyde bilmedikleri anlaşılmıştır. Pusulayı kullanarak batı yönünü gösterebilir misiniz şeklinde katılımcılara yöneltilen soruya 300 kişiden yalnız %38’i doğru cevap verebilmiştir. Katılımcıların %32’si ilgili soruya pusula kullanmayı bilmiyorum şeklinde yanıt vermiştir. Kendilerine verilen pusulayı kullanarak batı yönü yerine katılımcıların %12’si güneyi, %11’i kuzeyi ve %6’sı ise doğuyu göstermiştir.

Kendilerine sunulan harita üzerinde anket yaptıkları anda buldukları konumu göstermeleri istenilen katılımcılardan %47'si konumlarını doğru olarak gösterebilmiştir. Katılımcıların %30'u konumlarını harita üzerinde yanlış olarak gösterirken %23'ü ise konumlarını hiç gösterememiştir. Aynı harita üzerinde yer alan belediye binasına buldukları konumdan nasıl gidebileceklerini tarif etmeleri, istenilen katılımcıların ancak %30'u tarifi doğru olarak yapabilmıştır. Katılımcıların %30'u harita üzerinde belediye binası yerine yanlış yeri gösterip ve yanlış yol tarifi yapmışken %43 oranındaki katılımcı grubu ise tarifi hiç yapamamıştır (Şekil 2).

Yön ve konum sorularına verilen cevaplar arasında cinsiyet, yaş, eğitim seviyesi ve mesleki durumlara göre farklılıkların olup olmadığını anlayabilmek için Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis analizleri yapılmıştır. Buna göre batı yönünü gösterebilme becerisi için hiçbir grup arasında anlamlı bir fark bulunamazken ($p>0.05$), pusulayı tanıyabilme sorusuna alınan cevaplar için ise tüm gruplar arasında farklılık bulunarak tam tersi bir durum ortaya çıkmıştır ($p<0.05$). Pusula ile batıyı gösterebilme sorusunda anlamlı farklılık, sadece yaş grupları arasında bulunmuş; haritada konumunu bulabilme becerisinde ise cinsiyet ve meslek grupları arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Son olarak haritada belediyeyi tarif edebilme sorusuna verilen cevaplarda eğitim düzeyi dışındaki diğer üç değişken için anlamlı farklılıklar bulunmuştur (Tablo 1).

Tablo 1. Yön ve Konum Soruları İle İlgili Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis Test Sonuçları

Soru	Cinsiyet		Yaş Grubu		Eğt. Seviyesi		Meslek	
	Z	p	X ²	p	X ²	p	X ²	p
Batı yönünü gösterebilme	-1.330	.184	8.501	.075	6.327	.276	12.530	.084
Pusulayı tanıyabilme	-1.991	.046	10.117	.039	32.464	.000	37.239	.000
Pusula ile batıyı gösterebilme	-2.704	.007	2.292	.682	4.015	.547	5.485	.601
Haritada konumunu bulabilme	-3.261	.001	7.339	.119	9.351	.096	21.850	.003
Haritada belediyeyi tarif edebilme	-3.896	.000	11.658	.020	2.690	.748	36.612	.000

SoruCinsiyetYaş GrubuEğt. SeviyesiMeslek Katılımcıların yön ve konumla ilgili sorulara verdikleri cevaplar katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim seviyesi ve meslek durumuna göre Tablo 2'de gösterilmiştir. Tablodan da görüleceği üzere alınan sonuçların cinsiyet, yaş, eğitim ve meslek grupları arası farklılıklarına bakıldığında önemli sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Öncelikle, tüm sorular için aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmamakla birlikte bayların doğru cevap oranları bayarlardan fazladır. Yaş grupları arasında da genel olarak anlamlı bir fark yoktur. Ancak, batı yönünü gösterebilmede en yüksek oranın 50 yaş üstü gruba ait olması, 31-40 yaş arasındaki grubun tamamı pusulayı tanırken 50 yaş üstündekilerin ortalamasının altında kalması, 31-50 yaş arasının haritada konumunu bulabilme ve tarif becerilerinde en yüksek orana sahip olması bu bölümde dikkat çeken sonuçlar olmuştur.

Alınan cevaplar genel olarak, toplumun eğitim seviyesindeki artışa paralel olarak yön ve konum bulma bilgi ve becerilerinin de arttığını göstermektedir. Nitekim ilköğretim seviyesinde en fazla %43 olan oranlar doktora seviyesinde %100'e

ulaşmaktadır. Ancak üniversite mezunlarının dahi en fazla %65'inin sorulara doğru cevap verebilmesi önemli bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Alınan cevapların meslek gruplarına göre karşılaştırılması sonucunda ise, en yüksek oranların yön bulmada emeklilere, konum bulabilme ve tarifte ise esnaflara ait olduğu görülmüştür. Bu bölümde en düşük oranlara sahip olanların ise işsizler ve ev hanımları olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca, dikkat çeken sonuçlardan biri de işsizlerin yön bulma becerileri ile ilgili sorulardan hiçbirine doğru cevap verememeleri olmuştur (Tablo 2).

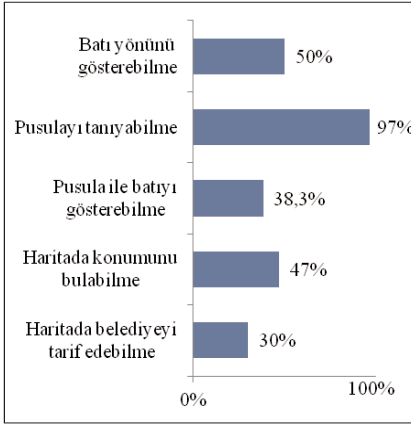
Tablo 2. Yön ve Konum İle İlgili Sorulara Doğru Cevap Verebilme Oranları (%)

SorufBatı yönünü göst.Pusulayı tanımaPusula ile batıyı göst.Konumunu bulmaBelediyeyi tarif etmeCinsiyetHarita Kullanımı İle İlgili Sorular

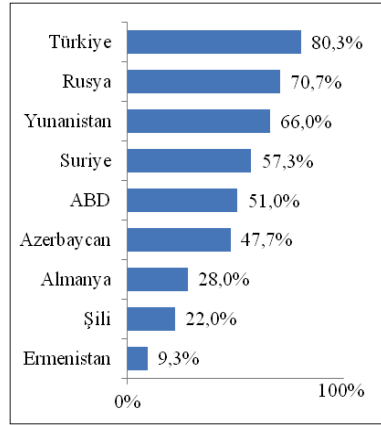
Soru		f	Batı yönünü göst.	Pusulayı tanıma	Pusula ile batıyı göst.	Konumu nu bulma	Belediyeyi tarif etme
Cinsiyet	Bay	153	54	99	45	58	42
	Bayan	147	46	95	31	36	18
Yaş Grubu	16-20	63	40	98	44	38	18
	21-30	92	49	98	38	51	34
	31-40	57	53	100	32	54	35
	41-50	50	52	94	36	54	40
	50+	38	63	89	42	32	21
Eğitim Seviyesi	Eğt.siz	1	0	0	0	0	0
	İlköğ.	86	43	95	23	42	26
	Lise	127	44	96	35	40	26
	Ünv.	81	65	100	58	64	40
	Y.Lis.	3	66	100	67	67	67
	Dokt.	2	100	100	100	50	50
Meslek	Öğrenci	85	54	100	45	49	22
	Memur	48	52	100	44	58	40
	İşçi	42	50	98	29	33	14
	Ev Han.	40	30	83	15	18	5
	Emekli	20	80	100	70	45	40
	Esnaf	35	51	100	34	74	66
	İşsiz	4	0	75	0	25	26
	Diğer	26	8	96	46	54	46

Harita kullanımı ile ilgili ankete katılanlardan ilk olarak dünya haritası üzerinde Türkiye, ABD, Rusya, Şili ve Almanya'nın konumlarını göstermeleri istenmiştir. Dünya haritası üzerinde Türkiye'nin yerini doğru olarak gösterebilenlerin oranı %80'dir. Türkiye yerine gösterilen ülkeler arasında en büyük oranları %5 ile Kazakistan, %3 ile Çin ve %2 ile Kanada almıştır. Haritada ABD'nin gösterilebilme oranı %51'dir. ABD'nin yerine katılımcıların %24'ü Kanada'yı, %9'u Rusya'yı ve %5'i Brezilya'yı göstermiştir. Rusya'nın yerinin doğru olarak gösterilebilme oranı %71 olarak gerçekleşmiştir. Rusya yerine en çok gösterilen ülkeler Kazakistan (%5), Çin (%4) ve Danimarka (%3) olmuştur. Katılımcıların %22'si Şili'nin yerini doğru olarak gösterebilmiştir. Şili yerine katılımcıların %18'i Brezilya'yı, %9'u Hindistan'ı ve %8'i Arjantin'i göstermiştir. Son olarak gösterilmesi istenen Almanya'yı doğru olarak gösterebilme oranı ise %28 olmuştur. Almanya yerine en çok gösterilen ülkeler ise Fransa (%14), Polonya (%10) ve Ukrayna (%7) olarak ortaya çıkmıştır.

Dünya haritasından sonra katılımcılardan Avrupa, Kuzey Afrika ve Ortadoğu'yu kapsayan harita üzerinde Türkiye'nin komşularından Suriye, Ermenistan, Azerbaycan ve Yunanistan'ı göstermeleri istenmiştir. Katılımcıların %57'si dilsiz harita üzerinde Suriye'yi doğru olarak gösterebilmiş, Suriye yerine katılımcıların %13'ü Irak'ı, %5'i Suudi Arabistan'ı ve %4'ü Mısır'ı göstermiştir. Ermenistan'ın yerinin doğru olarak gösterilebilme oranı %9'dur. Ermenistan yerine katılımcıların en büyük oranda gösterdikleri ülkeler %18 ile Gürcistan, %10 ile Azerbaycan ve %6 ile İran olmuştur. Katılımcıların %48'i Azerbaycan'ı doğru olarak gösterebilmiştir. Azerbaycan yerine gösterilen ülkeler sıralamasında ise Ermenistan sorusuna benzer şekilde ilk üçü %10 ile Gürcistan, %9 ile Ermenistan ve %5 ile İran almıştır. Aynı haritada sorulan son soruda ise katılımcıların Türkiye'nin batı komşusu Yunanistan'ı doğru olarak gösterebilme oranı %66 olarak ortaya çıkmıştır. Yunanistan yerine katılımcıların %9'u Bulgaristan'ı, %2'si Fransa'yı ve %2'si ise Polonya'yı göstermiştir (Şekil 3).

Şekil 2. Yön ve Konum Bulma İle İlgili Bilgi ve Beceri Seviyeleri.

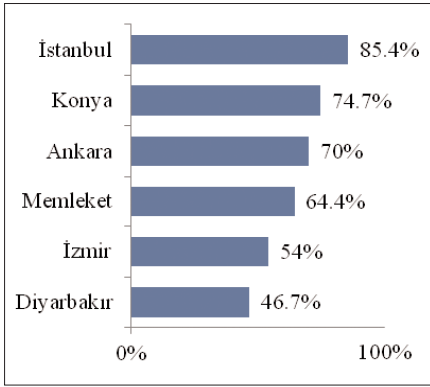

Şekil 3. Türkiye, Çeşitli Dünya Ülkeleri Türkiye'ye Komşu Ülkeleri Gösterebilme Seviyeleri

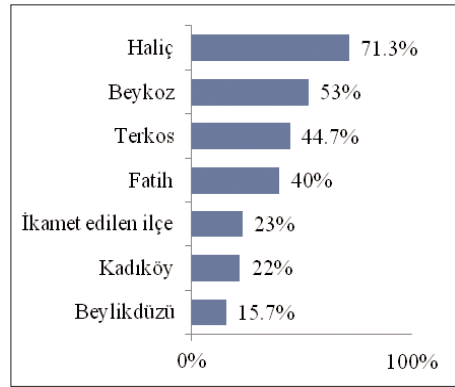
Çeşitli dünya ülkelerinden sonra katılımcılardan, Türkiye haritası üzerinde memleketlerini ve çeşitli büyük illeri göstermeleri istenmiştir. Memleketini haritada gösterebilenlerin oranı %64 olarak gerçekleşmiştir. Başkent Ankara'yı haritada doğru olarak gösterebilenlerin oranı %70'tir. Ankara yerine, katılımcıların %8'i Yozgat'ı, %4'ü Konya'yı ve %2'si Kayseri'yi göstermiştir. Anketin yapıldığı il olan İstanbul'un haritada doğru olarak gösterilebilme oranı %85'tir. Katılımcıların %5'i İstanbul yerine Bursa'yı, %2'si ise Bilecik ve Sakarya'yı göstermiştir. İzmir ve Konya'nın doğru gösterilebilme oranları ise sırasıyla %54 ve %75 olarak gerçekleşmiştir. İzmir yerine en çok gösterilen iller %8 ile Aydın ve %6 ile Balıkesir ve Manisa olmuştur. Katılımcıların Konya yerine gösterdikleri illerde ise ilk sıraları %2 ile Kayseri ve Yozgat almıştır. Son olarak gösterilmesi istenen güneydoğunun büyük ili Diyarbakır'ın yerini doğru olarak gösterebilenlerin oranı %47'dir. Bu il yerine en çok gösterilen iller Şanlıurfa (%15), Mardin (%7) ve Siirt (%6) olmuştur (Şekil 4).

Ankette katılımcılardan İstanbul'daki bazı ilçe ve özelliklerin yerlerini göstermeleri istenmiştir. İlgili soruda ilk olarak ikamet ettikleri ilçeyi İstanbul'un dilsiz ilçe haritası üzerinde göstermeleri istenmiştir. Toplam 300 katılımcıdan ikamet ettiği ilçe-

yi doğru olarak gösterebilenlerin oranı %23'tür. Bu oran Bahçelievler'de ikamet edenler için %6, Bakırköy için %18 ve Fatih için %41'dir. Katılımcıların tarihi yarımadaıy oluşturan Fatih ilçesini gösterebilme oranı %40 olarak gerçekleşmiştir. Fatih yerine en çok gösterilen ilçeler %10 ile Zeytinburnu ve %5 ile Bakırköy olmuştur. İstanbul Boğazı'nın Anadolu kıyılarınday yer alan Beykoz ilçesini doğru olarak gösterebilen katılımcıların oranı %53'tür. Bu soruda katılımcıların %9'u Şile'yi, %8'i ise Çekmeköy'ü göstermiştir. İstanbul'un yeni ilçelerinden Beylikdüzü'nü doğru olarak gösterebilenlerin oranı %16 olarak gerçekleşmiştir. Beylikdüzü yerine en çok gösterilen ilçeler ise sırasıyla %17 ve %10 ile Esenyurt ve Büyükçekmece olmuştur. Anadolu yakasının önemli ilçesi Kadıköy'ün yerinin doğru olarak gösterilebilme oranı %22'dir. Katılımcılar Kadıköy yerine en çok %19 ile Üsküdar'ı ve Maltepe'yi göstermişlerdir. İstanbul haritasında son olarak katılımcılardan Terkos (Durusu) Gölü ve Haliç'in konumunu haritada göstermeleri istenmiştir. Katılımcıların %71'i Haliç'i, %45'i ise Terkos'u doğru olarak göstermiştir. Haliç yerine katılımcıların %14'ü İstanbul Boğazı'nı, %3'ü Küçükçekmece ve Büyükçekmece göllerini gösterirken Terkos yerine en çok gösterilen yerler %31 ve %17 ile sırasıyla Büyükçekmece ve Küçükçekmece gölleri olmuştur (Şekil 5).

Şekil 4. Memleketini ve Çeşitli Büyük İlleri Gösterebilme Seviyeleri

Şekil 5. İkamet Edilen İlçe ve Çeşitli Gösterebilme Seviyeleri

Alınan cevaplarda cinsiyet, yaş, eğitim ve meslek gruplarına göre farklılıklar olup olmadığını tespiti amacıyla yapılan Mann-Whitney U ve Kruskal Wallis analiz sonuçlarına göre, ilk olarak, haritada Türkiye'nin konumunu ve kendi memleketini gösterebilme sorusunda önemli sonuçlar ortaya çıkmıştır. Buna göre; Türkiye'nin yerini gösterebilmede cinsiyet, eğitim ve meslek grupları arasında anlamlı farklar bulunurken yaş grupları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Memleketini haritada gösterebilmede ise cinsiyet ve meslek grupları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Son olarak, çeşitli dünya ülkeleri ve Türkiye'ye komşu ülkelerin gösterilmesine verilen cevaplarda ise tüm gruplar arasında anlamlı farklar bulunmuştur (Tablo 3).

Ülke, il ve ilçelerin dilsiz haritalarda konumlarının gösterilmesi yönündeki sorulara verilen cevapların cinsiyet, yaş, eğitim ve meslek durumuna göre sonuçları Tablo 4'te sunulmuştur. Ankete katılanların Dünya haritası üzerinde Türkiye'yi gösterebilme oranı %80'dir. Bu oran baylarda %88 iken bayanlarda %75'tir. Yaş gruplarına göre en yüksek oran (%88) 41-50 yaş grubuna, en düşük oran (%66) ise 50 ve üzeri

yaş grubuna aittir. Sonuçların eğitim seviyesine göre analiz edilmesi sonucunda ise; seviye artışına paralel olarak, doğru cevap oranlarının da arttığı görülmüştür. İlköğretim mezunları için %72 olan bu oran, üniversite mezunları için %91 ve yüksek lisans ve doktora derecesine sahip olanlar için ise %100'dür. Meslek gruplarına göre, Türkiye'nin yerini en yüksek oranda doğru olarak gösteren gruplar öğrenciler ve esnaf olarak ortaya çıkmıştır. Memurlar, işçiler ve emekliler için ortalama ile hemen hemen aynı olan oran ev hanımlarında %60'a kadar düşmektedir. Bu durum ev hanımlarının, önceki bölümdeki soruların yanında Türkiye'nin konumu ile ilgili de düşük bilgi ve beceriye sahip olduklarını göstermektedir.

Tablo 3. Harita Kullanımı Soruları İle İlgili Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis Test Sonuçları

Soru	Cinsiyet		Yaş Grubu		Eğt. Seviyesi		Meslek	
	Z	p	X ²	p	X ²	p	X ²	p
Türkiye'yi gösterebilme	-2.829	.005	9.037	.060	15.655	.008	24.964	.001
Memleketini gösterebilme	-2.036	.042	7.551	.109	9.975	.076	19.727	.006
Çeşitli Dünya ülkelerini gösterebilme	-3.917	.000	20.727	.000	18.790	.002	34.707	.000
Çeşitli illeri gösterebilme	-5.610	.000	17.398	.002	27.928	.000	54.387	.000
Çeşitli ilçeleri gösterebilme	-3.639	.000	28.849	.000	19.563	.002	42.284	.000

Tablo 4. Harita Kullanımı İle İlgili Sorulara Doğru Cevap Verebilme Oranları (%)

Question	f	Türkiye'yi göstere bilme	Memleketini göst.	Çeşitli dünya ülkelerini göst.	Çeşitli illeri göst.	Çeşitli ilçeleri göst.	
Cinsiyet	Bay	153	88	70	61	76	47
	Bayan	147	75	59	44	56	37
Yaş Grubu	16-20	63	78	62	44	64	33
	21-30	92	85	65	51	65	43
	31-40	57	84	70	57	73	45
	41-50	50	88	73	73	77	56
	50+	38	66	47	39	47	32
Eğitim Seviyesi	Eğt.siz	1	0	0	0	0	33
	İlköğ.	86	72	58	42	53	36
	Lise	127	81	61	51	67	39
	Ünv.	81	91	76	65	79	52
	Y.Lis.	3	100	67	75	100	56
Dokt.	2	100	100	88	80	67	
Meslek	Öğrenci	85	92	71	53	72	39
	Memur	48	83	71	68	77	56
	İşçi	42	81	60	53	66	44
	Ev Han.	40	60	36	28	32	23
	Emekli	20	80	60	56	67	40
	Esnaf	35	91	77	69	81	53
	İşsiz	4	75	75	19	25	25
Diğer	26	65	65	45	67	41	

Çalışmada, Türkiye'nin komşuları ile ilgili sorulan soruların cevaplarında cinsiyet, yaş, eğitim ve meslek grupları arasında önemli farklılıklar tespit edilmiştir. Bayların %61'i ülkeleri doğru olarak gösterebilirken, bayanlar da bu oran %44'te kalmıştır. Yaş gruplarına bakıldığında en yüksek ortalama (%73) 41-50 yaş grubuna, en düşük ortalama (%39) ise 50 ve üzeri yaş grubuna aittir. Bu yönüyle Türkiye'nin gösterilmesi sorusuna benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır. Sonuçların eğitim seviyesine göre değerlendirilmesi sonucunda, önceki bölümlere benzer biçimde, doğru cevap ortalamalarının eğitim seviyesindeki artışa paralel biçimde arttığı görülmektedir. Ancak, ülkelerin yerini lise mezunlarının %51'inin, üniversite mezunlarının ise %65'inin gösterebilmesi önemli bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bölümde en başarılı meslek grupları esnaflar ve memurlar olarak ortaya çıkmıştır. Öğrenci, işçi ve emeklilerde %50'lerde olan oranlar, ev hanımlarında %28'e, işsizlerde ise %19'a inmektedir.

Türkiye haritasında katılımcının kendi memleketinin de dâhil olduğu çeşitli büyük illeri gösterebilme bölümünde genel başarı ortalaması %66 olarak bulunmuştur. Bu oran baylarda %76, bayanlarda ise %56'dır. En yüksek ortalama 41-50 yaş grubuna, en düşük ortalama ise 50 ve üzeri yaş grubuna aittir. Doğru cevap oranları genel olarak eğitim seviyesine göre artmakla birlikte gruplar arasında anlamlı bir farklılık olduğu göze çarpmaktadır. Türkiye illeri ile ilgili sorulara esnafların %81'i doğru cevap verirken; ev hanımlarının %32'si, işsizlerin ise %25'i doğru cevap vermiştir. Harita kullanımı ile ilgili bölümün son sorularını oluşturan İstanbul'un ilçeleri ve önemli coğrafi unsurlarını gösterebilmede genel başarı ortalaması %39 olarak ortaya çıkmıştır. İlgili sorulara verilen cevaplarda benzer biçimde baylar, 41-50 yaş grubu, eğitilmiş bireyler, esnaflar ve memurlar yüksek ortalamaları ile öne çıkarken; bayanlar, 50 ve üzeri yaş grubu, düşük eğitim seviyesine sahip bireyler, ev hanımları ve işsizler en düşük ortalamalara sahip olan gruplar olmuşlardır.

Coğrafyaya Bakış Açuları İle İlgili Sorular

Anketin son bölümünde katılımcılara coğrafya denilince akıllarına gelen ilk kelimenin ne olduğu sorulmuştur. Bu soruya toplamda 291 kişi bir kelime ile cevap vermiştir. Katılımcıların ilgili soruya verdikleri cevaplar Tablo 5'te sunulmuştur. Tablodan da görüleceği üzere coğrafya denilince akla gelen ve en fazla tekrar edilen kelime haritadır. Bu kelime 89 kişi tarafından ifade edilmiştir. Haritayı sırası ile 30 tekrar ile dünya, 27 tekrar ile dağ, 15 tekrar ile yeryüzü şekilleri ve 14 kelime ile yeryüzü takip etmektedir.

Ankette coğrafyacıların çalışma alanları ile ilgili olarak toplumun ne düzeyde bilgi sahibi olduğunun öğrenilmesi amacı ile ayrı bir soru daha sorulmuştur. Öğretmenlik ve akademisyenlik dışında coğrafyacıların çalışabilecekleri alanları belirtmeleri yönünde sorulan soruya katılımcıların verdikleri cevaplar Tablo 6'da sunulmuştur. İlgili soruya toplamda 215 kişi 245 yanıtla karşılık vermiştir. Katılımcılara göre coğrafyacıların çalışabileceği alanlardan en fazla tekrar edilenleri haritacılık (42), turizm (36), rehber (36), meteoroloji (30) ve belediye (10)'dir.

Tablo 5. Ankete Katılanların Coğrafya Denilince Akıllarına Gelen İlk Kelime

Coğrafya	Tekrar edilme sayısı	Coğrafya	Tekrar edilme sayısı	Coğrafya	Tekrar edilme sayısı
Harita	89	Şehirler	3	Çevremdeki herşey	1
Dünya	30	Gezegen	3	Dünyanın şekli	1
Dağ	27	Orman	3	Enlem ve boylam	1
Yeryüzüşekilleri	15	Toprak	3	Evren	1
Yeryüzü	14	Coğr. dersi	3	Fay hattı	1
İklim	12	Koordinatlar	2	Göller	1
Doğa	11	Yerkabuğu	2	İzohips	1
Yer bilimi	7	Yerküre	2	Deprem	1
Türkiye	7	Soğuk	2	Jeoloji	1
Tabiat	6	Nefret	2	Kuş bak. görünüm	1
Ülkeler	6	Gökyüzü	2	Pusula	1
Hava	6	Delta	2	Su	1
Denizler	5	Fiziki durum	2	Turizm	1
Coğr. öğretmeni	4	Atlas	1	Arazi	1
Bölgeler	4	Yeşillik	1	Yer katmanları	1
Toplam					291

Tablo 6. Ankete Katılanlara Göre Öğretmenlik ve Akademisyenlik Dışında Coğrafyacıların Çalıştıkları Alanlar

Coğrafyacıların çalıştıkları alanlar	Tekrar edilme sayısı	Coğrafyacıların çalıştıkları alanlar	Tekrar edilme sayısı	Coğrafyacıların çalıştıkları alanlar	Tekrar edilme sayısı
Haritacılık	42	MTA	4	Esnaf	2
Turizmci	36	Deprem uzmanı	3	Çevre bakanlığı	2
Rehber	36	Doğa uzmanı	3	Devlet su işleri	2
Meteoroloji	30	Mimar	3	Emlak	2
Belediyelerde	10	Tarım ve köy işl.	3	Reklamcı	1
Jeoloji /jeofizik	10	Gezgin / Kâşif	2	Stilist	1
Yönetici	8	Taksicilik	2	CBS uzmanı	1
Tapu kadastro	7	Şehir planlama	2	Tarih	1
Arkeoloji	6	Astronot	2	Zooloji	1
Araştırmacı	6	Fen bilimci	2	NASA	1
Bilim adamı	4	Toprak uzmanı	2	Nüfus dairesi	1
Dağcı	4	Yönetici	2	İnşaat	1
Toplam					245

Anketin devamında katılımcılara Türkiye’de Coğrafya bilimine yeterli ölçüde değer verilip verilmediği sorulmuştur. Bu soruya katılımcıların ancak %11’i evet derken, %75’i ise hayır cevabını vermiştir. İlgili soru karşısında fikir beyan etmeyenlerin oranı ise %14’tür. İlk ve ortaöğretim kurumlarında yeterli düzeyde Coğrafya eğitimi verilmekte midir yönünde sorulan soruya ise katılımcılardan sadece %20’si evet cevabını vermiş, %70’i ise hayır demiştir. Aynı soru karşısında fikir beyan etmeyenlerin oranı ise %10’dur. Anketin son sorusunda katılımcılara coğrafya eğitiminin insan hayatı için gerekli olup olmadığı sorulmuştur. Bu soruya ankete katılanların %95 gibi büyük bir çoğunluğu evet cevabını verirken, %4’ü ise hayır demiştir. Aynı soru karşısında fikir beyan etmeyenlerin oranı ise %1’dir.

Sonuç ve Öneriler

Yön ve konum bulma gibi temel harita becerilerinin ve Coğrafyanın toplum tarafından algılanma düzeyinin araştırılmasına dayalı olarak yürütülmüş olan bu çalışmada son derece önemli sonuçlar elde edilmiştir. Yön ve konum bulma ile ilgili bölümdeki cevapların analiz edilmesi sonucunda, toplumun bu alandaki bilgi ve beceri seviyesinin oldukça düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Nitekim ankete katılanların ancak %50'si istenilen yönü doğru olarak gösterebilmiştir. Büyük bir bölümü pusulayı tanımış olmalarına rağmen pusula ile göstermeleri istenilen yönü katılımcıların ancak %38'i doğru olarak ifade edebilmiştir. Harita üzerinde bulunduğu konumu bulabilme ve yaşadığı ilçe belediyesine yol tarif edebilme becerisinde de benzer sonuçlar görülmektedir. Ankete katılanların ancak %47'si bulunduğu konumu harita üzerinde gösterebilirken, belediyeyi tarif edebilmede bu oran %30'una inmektedir.

Çalışmada ankete katılanların dünya üzerindeki belli başlı ülkeler, Türkiye'nin komşuları, Türkiye'nin illeri ve İstanbul'un belli başlı ilçeleri açısından yeterli konum bilgilerine sahip olmadıkları görülmüştür. Katılımcıların konum belirlemede en fazla başarılı oldukları ülke Türkiye olmuştur. Katılımcıların %80'i dilsiz haritada Türkiye'nin yerini doğru olarak gösterebilmiştir. Ancak içinde yaşadıkları ülkeyi harita üzerinde gösteremeyen %20'lik bir grubun olması da dikkatten kaçmamalıdır. Katılımcıların yaklaşık yarıya yakını Yunanistan, Suriye ve Azerbaycan gibi Türkiye'nin komşularını haritada doğru gösterememiştir. Katılımcıların konum açısından en az tanıdıkları komşu ülke Ermenistan olmuştur. Bu ülkeyi katılımcıların ancak %9'u harita üzerinde doğru olarak gösterebilmiştir. Çalışmada katılımcıların diğer dünya ülkelerinin konumlarını göstermede de yetersiz oldukları görülmüştür. Katılımcıların %71'i Rusya'yı harita üzerinde doğru gösterirken bu oran ABD için %51'e, Almanya için %28'e ve Şili için ise %22'ye düşmüştür.

Çalışma katılımcıların Türkiye'nin belli başlı illerini ve İstanbul'un belli başlı ilçelerini harita gösterebilme becerilerinin ortaya çıkarılması açısından da önemli sonuçlar sağlamıştır. Katılımcıların önemli bir bölümü (%85) İstanbul'u harita üzerinde gösterebilirken, doğru olarak konum belirleme yüzdeleri Konya için %75, Ankara için %70, İzmir için %54 ve Diyarbakır için ise %47 olarak gerçekleşmiştir. Katılımcıların %36 gibi önemli bir bölümü kendi memleketlerinin konumunu harita üzerinde gösterememiştir. Bu sonuçlar katılımcıların Türkiye'deki illerle ilgili olarak yeterli konum bilgisine sahip olmadıklarını göstermektedir. Benzer sonuç İstanbul ilçeleri için de söz konusudur. Katılımcıların ancak %53'ü Beykoz ilçesini harita üzerinde gösterebilirken konumu doğru olarak gösterilme oranı Fatih için %40, Kadıköy için %22 ve Beylikdüzü için ise %16 gibi çok düşük bir oranda kalmıştır. Çalışmanın en ilginç sonuçlarından biri de ankete katılanların ancak %23'ünün içinde ikamet ettiği ilçeyi harita üzerinde doğru olarak gösterebilmesidir.

Yapılan çalışmada ankete katılanların konum ve yön bulma becerilerinde cinsiyet, yaş grubu, eğitim seviyesi ve meslek durumlarına göre farklılıklar gözlenmiştir. Tüm sorularda bayların bilgi ve beceri seviyelerinin bayanlardan fazla olduğu görülmüştür. Yön bulma becerileri en yüksek olanlar emekliler ile 50 ve üzeri yaş grubunda olanlardır. Ancak, 50 ve üzeri yaş grubu, tüm bilgi ve becerilerde en başarısız grup olmuştur. Bulduğu konumu bulma ve tarif becerileri en yüksek olanlar ise 31-50 yaş aralığında bulunanlar ile esnaflar olarak ortaya çıkmıştır. Harita üzerinde ülke,

il ve ilçe konumu bulma sorularının tümünde 41-50 yaş grubunda olanlar, esnaflar, memurlar ve öğrenciler yüksek ortalamaları ile öne çıkmışlardır. Ayrıca, anketin tüm bölümlerinde en düşük oranlara sahip olan gruplar ev hanımları ve işsizler olarak ortaya çıkmıştır. Yine anketin tüm bölümlerinde eğitim seviyesi artışına paralel olarak toplumun bilgi ve beceri seviyesinin de arttığı görülmüştür.

Çalışmada ankete katılanların genel konum ve yön bulma becerilerinin düşük olduğu görülmüş olsa da coğrafya bilimi ve eğitimine karşı bakış açıları açısından olumlu sonuçlar elde edilmiştir. Katılımcılar coğrafya denilince akıllarına gelen ilk kelime olarak 45 farklı terim, coğrafyacıların öğretmenlik ve akademisyenlik dışında çalışma alanları olarak da 36 farklı meslek alanı ve unvandan bahsetmişlerdir. Bu durum yeterli olmasa da Coğrafya'nın toplum tarafından önemli ölçüde tanınmış olduğunu göstermektedir. Çalışmanın en önemli sonuçlarından biri de katılımcıların Coğrafya ve Coğrafya eğitimine yeterli ölçüde değer verilmesi ile ilgili görüşleri üzerinde olmuştur. Katılımcıların büyük bir bölümüne göre (%89) Coğrafya bilimine yeterli ölçüde değer verilmemekte, %80'ine göre ise ilk ve ortaöğretimde yeterli düzeyde coğrafya eğitimi verilmemektedir. Toplumun çok farklı yaş, eğitim ve meslek grubu üzerinde gerçekleştirilen bu çalışmada ankete katılanların %95 gibi büyük bir bölümü Coğrafya eğitiminin insan hayatı için gerekli olduğu fikrine katılmıştır.

Yapılan çalışmada en temel coğrafi bilgi ve beceriler olan yön bulma, harita üzerinde kendi konumunu bulabilme, tarif edebilme ve çeşitli ülke, il ve ilçeleri gösterebilme yönünden toplum seviyesinin önemli ölçüde düşük olduğu görülmüştür. Bu durum öğrencilere kazandırılmaya öğretim hayatının ilk yılı olan ilköğretim 1. sınıfta, Hayat Bilgisi dersi içerisinde başlanan ve uzun yıllar çeşitli öğretim programlarında yer verilen harita becerilerinin pratik hayata yeteri kadar yansıtılmaması gibi önemli bir eksikliği ortaya çıkarmaktadır. Bu sonuçlar coğrafya dersi ve ilgili olabilecek diğer tüm derslerde, söz konusu bilgi ve becerilerin verilmesi, geliştirilmesi ve pratiğe dönüştürülmesi için gerekli çalışmaların özellikle yöntem bazında yapılması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

Neyin, nerede, neden bulunduğunu, eşya ve olaylar arasındaki sebep – sonuç ilişkilerini anlayabilen ve giderek daha da karmaşık hale gelen küresel, bölgesel, yerel ekonomik, kültürel ve çevresel sorunların çözümüne katkı sağlayacak bireylerden meydana gelen bir toplum yapısının oluşturulabilmesi için etkin araç-gereçlerin, fiziki ortamın ve yöntemlerin kullanıldığı coğrafya öğretimine ihtiyaç bulunmaktadır. Ancak gerekli bilgisayar altyapısı, araç-gereçler, öğretim programları ve öğretim kadrosu ile verilen etkin Coğrafya öğretimi sayesinde başta kendisini ve çevresini potansiyelleri ile tanıyan ve bu potansiyelleri her alanda kalkınma açısından kullanabilecek bakış açısı, bilgisi ve motivasyonuna sahip bireyler yetiştirilebilecektir. Bu nedenle ilk ve ortaöğretimde anlatılan Coğrafya konularının, hedeflenen Coğrafi becerilerin kazandırılmasında yapılandırmacı, öğrenci merkezli, uygulamalı, proje tabanlı, görsel ve aktif öğretim yöntemlerine mutlaka yer verilmelidir. Coğrafya derslerinde hangi konu anlatılıyor olursa olsun mutlaka haritalardan yararlanılmalı, işlenen konu veya olayın matematik konumu mutlaka bilinmelidir. Konum ve yön bulma gibi temel harita becerilerinin hayat boyu kullanılacak şekilde bireylerde kalıcı hale gelebilmeleri için her fırsatta derslerde internet tabanlı haritalardan da yararlanılmalı, öğrencilerin Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS), Google Earth, Uzaktan Algılama ve Küresel Konumlandırma Sistemleri (GPS) gibi teknolojileri de kullanmalarına zemin

hazırlanmalıdır. CBS, öğrencilerin dinamik haritalarla bilgisayar ekranında etkileşim içinde olmalarına imkân sağlamakta ve öğrencilerin çok yönlü mekânsal becerilerinin gelişmesine yardımcı olmaktadır (Demirci, 2011). Bu açıdan ortaöğretim coğrafya öğretim programında da önemi vurgulanan CBS'nin coğrafya derslerinde mutlaka kullanılması gerekmektedir.

Bu çalışma, öğrencilerin başta yaşadıkları ilçe, il ve ülke olmak üzere Dünya'yı fazla tanımadıklarını ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla, Coğrafya derslerinde işlenen konuların mutlaka güncel hayattaki konularla ve başta Türkiye olmak üzere dünyanın çeşitli ülkelerinden örneklerle desteklenmesi gerekmektedir. Bunun için internet bulunmaz bir fırsattır. Farklı kültürel, çevresel ve ekonomik özellikleri ile Dünya'nın tanınmasında internette yararlanılabileceği gibi, Türkiye'nin ve içinde yaşanılan ilin tanınmasında ise arazi çalışmalarından yararlanılmalıdır. Öğrenciler, haritalar eşliğinde sık sık arazi ve şehir gezilerine çıkarılmalıdır. Bu yolla öğrencilerin yerel, bölgesel ve küresel ölçekte zihin haritalarının genişletilmesine ve zenginleştirilmesine katkı sağlanmalıdır.

Kaynakça

- Akinoğlu, O. (2005). "Coğrafya Eğitiminin Etkliliği ve Sorunları", **Marmara Coğrafya Dergisi**, 12, s.77-96.
- Buğdaycı, İ., Bildirici, İ. Ö. (2009). "Harita Kullanımının Coğrafya Eğitimindeki Önemi", **12. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı**, Ankara.
- Demiralp, N. (2008). "Coğrafya Eğitiminde Harita ve Küre Kullanım Becerileri", **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**, 4(3), s.323-343.
- Demiralp, N. (2009). "Haritalarla Öğrenme", **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**, 7(4), s.955-973.
- Demirci, A. (2011). "Using Geographic Information Systems (GIS) At Schools Without A Computer Laboratory", **Journal of Geography**, 110(2), s.49-59.
- Demirci, A. (2008). "Türkiye'deki Yeni Coğrafya Öğretim Programının Öğretmenlerin Bakış Açısından Değerlendirilmesi", **Milli Eğitim Dergisi**, 178, s.105-120.
- Demirci, A. (2006). "Coğrafya Öğretiminde Coğrafi Sorgulama Becerisinin Geliştirilmesi ve Kullanımı", **Marmara Coğrafya Dergisi**, 14, s.61-80.
- Demirci, A. (2005). **ABD'de Eğitim Sistemi Ve Coğrafya Öğretimi**, Aktif Yayınları, İstanbul.
- Demirci, A., Kesler, T., Kaya, H. (2010). "Activity-Based Learning in Secondary School Geography Lessons in Turkey: A Study From Geography Teachers' Perspective", **World Applied Sciences Journal**, 11(1), s.53-63.
- DFEE (1999). **The National Geography Curriculum For England**, Department for Education and Employment,
- GESP (1994). **Geography For Life National Geography Standards**, Geography Education Standards Project, National Geographic Society, Washington DC.
- İncekara, S., Karatepe, A., Karaburun, A. (2008). "Ortaöğretim Coğrafya Derslerinde CBS Yoluyla Harita Okuma Becerisinin Kazandırılmasına Yönelik Bir Uygulama", **Marmara Coğrafya Dergisi**, 17, s.97-110.
- İncekara, S., Kantürk, G. (2010). "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Haritalarla İlgili Temel Görüşleri Ve Harita Kullanımına Yönelik Yaklaşımları", **Marmara Coğrafya Dergisi**, 21, s.240-257.
- Kızılçaoğlu, A. (2007). "Harita Becerilerine Pedagojik Bir Bakış", **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 18, s.341-358.
- MEB (2005a). **Ortaöğretim Coğrafya Dersi Öğretim Programı**, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu, Ankara.
- MEB (2005b). **6 ve 7. Sınıflar Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı**, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu, Ankara.
- MEB (2009). **İlköğretim 1, 2 ve 3. Sınıflar Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ve Rehberi**, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu, Ankara.
- Robinson, A. H., Morrison J. J., Muehrcke, P. C., Kimerling, A. J., Guphill, S. C. (1995). **Elements of Cartography**, John Wiley & Sons, Inc., New Jersey, s.9.
- Sprague, D. S. ve Boyon, N. (2011). **National Geographic Society-Roper 2002 Global Geographic Literacy Survey**. In G. S. Elbow, D.J. Rutherford & C. Shearer (Eds.), **Geographic literacy in the United States: Challenges and Opportunities in the NCLB Era** (pp. 6 – 10). Washington, National Council for Geographic Education.
- Tuna, F. (2008). **Ortaöğretim Coğrafya Derslerinde Proje Tabanlı Öğrenimi Desteklemek Amacı İle Coğrafi Bilgi Sistemlerinden (CBS) Yararlanma**, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- Tuna, F., İncekara, S. (2010). **Coğrafya Eğitiminde Beceriler** (s.263-282). In Özey, R., İncekara, S. (Eds.), **Coğrafya Eğitiminde Kavram ve Değişimler**, Pegem Akademi, Ankara.

WHAT IS THE USAGE LEVEL OF BASIC GEOGRAPHIC KNOWLEDGE AND SKILL IN THE SOCIETY? CURRENT SITUATION ANALYSIS OF DIRECTION, LOCATION AND MAP SKILLS

Fikret TUNA*

Ali DEMİRCİ**

Nilgün GÜLTEKİN***

Abstract

This study aims to determine the Turkish society's usage level of basic map skills such as finding directions and positioning by taking into account the gender, age group, education level and occupation differences. Other aim of this study is also to reveal the society's perception of geography and geography education. Participants were asked cardinal direction, location and map questions by a survey. The answers were analyzed using SPSS 17.0 software. The results indicated that the society's map skills including finding cardinal direction and location, showing major countries, cities and districts are considerably inadequate. The results also pointed out that the map skills being taught in different curricula for many years are not used effectively in daily life. Most of the participants have information about the study area the science of geography. However, they have a strong opinion that geography is not given enough importance in Turkey and the geography education is not sufficient.

Key Words: Positioning, finding cardinal direction, map skills, secondary education, geography education

* Assist. Prof. Dr.; Fatih University, Dept. of Geography, Istanbul

** Assoc. Prof. Dr.; Fatih University, Dept. of Geography, Istanbul

*** Fatih University, Dept. of Geography, Istanbul